

В І Д Г У К
офіційного опонента
кандидата педагогічних наук, доцента
ПОДЛІНЯЄВОЇ ОКСАНИ ОЛЕКСАНДРІВНИ
на дисертацію
Чух Ганни Павлівни

на тему «Розвиток післядипломної освіти вчителів філологічних
дисциплін у південних областях України (1940-ві рр. XX – початок XXI ст.)»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
зі спеціальності 011 Освітні педагогічні науки

**1. Актуальність теми дисертації та зв'язок із відповідними планами
галузей науки**

Як свідчить досвід останніх десятиліть, прогресивний та стабільний розвиток нації може здійснюватися лише за умови глибокого оновлення всіх ланок суспільного життя, де одне з провідних місць належить системі освіти. Нині характеристика сутності освіти під впливом глобальних соціально-економічних перетворень суттєво змінилася. Вже ні в кого не виникає сумнівів, що XXI століття стало ерою знань, а в умовах постіндустріальної цивілізації із усіх факторів виробництва домінує «людський капітал», у якому провідним є економіка знань.

Традиційний поділ життєвого шляху на період навчання та період професійної діяльності нині об'єктивно себе не виправдовує. Нова освітня парадигма орієнтується на неперервне поновлення людиною набутих знань та вмінь, що, з одного боку, гарантує постійний розвиток особистості, а з іншого, – розширює можливості працевлаштування та забезпечення стабільного майбутнього. Необхідною умовою є єдність, відкритість та доступність освітніх послуг на всіх етапах життєдіяльності людини, що піднімає на якісно новий щабель проблему освіти дорослої особи.

Однак у сучасних умовах усе ще спостерігається розрив між новими завданнями, які стоять перед педагогічними працівниками, і якістю їхньої реальної професійної діяльності. Особливо це стосується вчителів філологічних дисциплін, які, незважаючи на теоретичну підготовку у закладах вищої освіти, не готові до розв'язання проблем, визначених нормативно-правовими документами, а саме: формування комунікативної та літературної компетентностей, навчання орієнтуватися в інформаційному потоці, що постійно зростає, умотивування самостійно навчатися й самовдосконалюватися. Відповідно дослідження Ганни Павлівни Чух, присвячене аналізу особливостей розвитку післядипломної освіти вчителів філологічних дисциплін у південних областях України (1940-ві рр. XX – початок XXI ст.), є актуальним та своєчасним.

Тема дослідження відповідає науковій тематиці Комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради «Історико-педагогічні аспекти розвитку неперервної освіти в Україні та зарубіжжі» (№ 0115U002891).

Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради Комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради (протокол № 10 від 28.11.2017 р.).

2. Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації

Незаперечна наукова новизна представленого дослідження полягає в тому, що вперше в історико-педагогічній науці комплексно досліджено науково-педагогічну проблему розвитку післядипломної освіти вчителів філологічних дисциплін у південних областях України в сорокових роках ХХ – початку ХХІ століття. Здійснено періодизацію розвитку післядипломної освіти вчителів філологічних дисциплін південних областей України, а також визначено особливості кожного періоду.

Дисертантка досить змістовно розкриває теоретичні засади досліджуваної проблеми, всебічно аналізує поняття «розвиток», «післядипломна освіта», «підвищення кваліфікації», «перепідготовка», «неперервна освіта», «філологічні дисципліни», «південні області/південний регіон України», «екстраполяція», «контамінація» з точки зору поглядів провідних вітчизняних науковців.

У роботі актуалізовано конструктивний ретродосвід, що визначає можливості вдосконалення системи післядипломної освіти в цілому (підтримка концепції неперервної освіти, тобто наступності вищої педагогічної та післядипломної освіти, удосконалення професійності педагогів без відриву від професійної діяльності через застосування сучасних комунікаційних технологій тощо).

3. Нові факти, одержані здобувачем

Рівень наукової новизни дослідження значно підвищує сформульоване авторське бачення актуальності екстраполяції позитивного досвіду функціонування означеної освітньої галузі загалом і регіональних закладів, що здійснюють післядипломну освіту вчителів філологічних дисциплін південних областей України. Авторкою виявлено чинники, що мали вплив на функціонування післядипломної освіти вчителів філологічних дисциплін у південних областях України в сорокових роках ХХ – початку ХХІ століття: загальнодержавні (суспільно-політична ситуація, державна освітня політика, державна мовна політика тощо) та регіональні (організаційно-педагогічні умови, персоніфікація впливів, підтримка місцевих громад тощо).

Заслугує на схвалення визначення в дисертації можливих напрямів екстраполяції регіонального історико-педагогічного досвіду для вдосконалення змісту функціонування означеної освітньої галузі загалом і регіональних закладів, що здійснюють післядипломну освіту вчителів філологічних дисциплін південних областей України, зокрема.

Подальшого розвитку набуло визначення сутності сукупного поняття «розвиток післядипломної освіти вчителів філологічних дисциплін».

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків сформульованих у дисертації, визначається адекватним вибором та ефективним використанням здобувачкою наукових підходів, наукових принципів і методів педагогічного дослідження. Аналіз дисертаційного дослідження свідчить про ґрунтовне опрацювання Г. П. Чух теорії і методології досліджуваної проблеми.

Здобувачкою переконливо обґрунтовано актуальність, теоретичну й практичну значущість проведеного дослідження через всебічне розкриття ступеня розробленості проблеми та виокремлені суперечності у процесі її становлення.

Для проведення дослідження застосовано сукупність методів дослідження, зокрема пошуково-бібліографічний, метод термінологічного аналізу, структурно-порівняльний, історико-генезисний методи тощо. Це забезпечило можливість виокремлення та визначення особливостей розвитку післядипломної освіти вчителів філологічних дисциплін у південних областях України (1940-ві рр. XX – початок XXI ст.); Використані Г. П. Чух методи і принципи є традиційним в педагогічних дослідженнях, і їх ефективність не викликає сумнівів.

Досліджені дисертанткою історико-педагогічні праці науковців і 77 архівних справ, визначені ключові поняття, окреслена періодизація стали теоретичним підґрунтям для аналізу післядипломної освіти вчителів філологічних дисциплін південних областей України 1940-вих рр. XX – початку XXI ст.

Зміст проведеного дослідження відповідає меті та визначеним завданням. Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, зроблених здобувачкою, підтверджується наявністю достатньої кількості наукових праць, що опубліковані та оприлюднені на численних науково-практичних конференціях

5. Значення для науки і практики одержаних авторкою результатів та рекомендації щодо їх можливого використання

Узагальнюючи представлені результати дослідження, відзначимо його теоретичне значення, що полягає в обґрунтуванні авторкою періодизації розвитку післядипломної освіти вчителів філологічних дисциплін південних областей України, визначенні особливостей кожного періоду: I період (1940-1958 рр.) – організаційно-пошуковий, який поділяється на 2 субперіоди: 1940-1949 рр. та 1950-1958 рр.; II період – 1959-1984 рр. – удосконалювально-ідеологічний, який поділяється на 2 субперіоди: 1959-1964 рр. та 1965-1984 рр.; III період – 1985-2014 рр. – реформувально-модернізаційний поділяється на 2 субперіоди. 1985-1990 рр. та 1991-2014 рр.

Матеріали дисертаційного дослідження впроваджено в освітній процес Сумського державного педагогічного університету ім. А.С.Макаренка (довідка №446 від 25.01.2021р.); КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти» (довідка №01/21-29 від 08.02.2021р.); КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти» (довідка №01-23/25 від 26.01.2021р.); Національного університету «Чернігівський колегіум» ім. Т.Г.Шевченка (довідка №2 від 05.01.2021р.).

6. Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації

Результати дослідження, матеріали публікацій, обґрунтована термінологія та база даних можуть бути використані вітчизняними науковцями для здійснення подальших педагогічних досліджень у галузі історії педагогіки.

Розроблена Чух Г. П. авторська навчальна програма спецкурсу «Розвиток післядипломної освіти вчителів філологічних дисциплін у південних областях України (1940-ві рр. ХХ – початок ХХІ ст.)» та запропоновані методичні рекомендації щодо викладання цього спецкурсу, які були апробовані під час курсів підвищення кваліфікації вчителів української мови та літератури, зарубіжної літератури, іноземних мов, доцільно використовувати в теорії та практиці післядипломної освіти як для організації освітнього процесу, так і для самоосвітньої роботи педагогів, а також під час науково-пошукової роботи студентів педагогічних спеціальностей.

7. Оцінка змісту та завершеності дисертації

Дослідження Г. П. Чух має чітку й послідовну структуру. Воно складається зі вступу, двох розділів, кожен із яких містить свої проміжні висновки, а також із загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. Вступ виступає сконденсованою моделлю дисертації. Основний фактажний матеріал, відповідно до структурної логіки дослідження, викладений у двох розділах.

Чух Г.П. досить чітко і конкретно визначила мету, об'єкт, предмет і завдання дослідження, вмотивовано вибудувала логіку викладення змісту роботи. Це дозволило дисертантці провести ґрунтовний аналіз досліджуваної проблеми. Логіка і послідовність викладу тексту праці відповідає вирішенню визначених завдань дослідження. Логічну структурованість роботи забезпечують висновки та узагальнення, а також унаочнюють 7 таблиць, 6 рисунків та 7 додатків на 31 сторінці.

У першому розділі – **«Розвиток післядипломної освіти вчителів філологічних дисциплін як історико-педагогічна проблема»** на основі дослідження архівних матеріалів, ураховуючи визнані періодизації історико-педагогічного процесу загалом і періодизацію післядипломної освіти вчителів зокрема, окреслено періодизацію розвитку післядипломної освіти вчителів філологічних дисциплін південних областей України досліджуваного періоду: визначено особливості кожного періоду: I період (1940-1958 рр.) – організаційно-пошуковий: 1-й субперіод – 1940-1949 рр.; 2 субперіод – 1950-1958 рр.; II період (1959-1984 рр.) – удосконалювально-ідеологічний: 1-й субперіод – 1959-1964 рр.; 2 й субперіод – 1965-1984 рр.; III період (1985-2014 рр.) – реформувально-модернізаційний: 1-й субперіод – 1985-1990 рр.; 2-й субперіод – 1991-2014 рр. Назва кожного періоду визначається значущими ознаками функціонування й відображена в меті, засобах реалізації змісту, оптимізації роботи закладів, що здійснювали післядипломну педагогічну освіту вчителів філологічних дисциплін південних областей України. Хронологічні межі кожного з окреслених субперіодів визначають знакові законодавчі документи, що регламентували діяльність освітньої галузі.

Досліджені історико-педагогічні праці науковців, визначені ключові поняття, окреслена періодизація стали теоретичним підґрунтям для аналізу післядипломної освіти вчителів філологічних дисциплін південних областей України 1940-вих рр. XX – початку XXI ст.

У другому розділі – **«Післядипломна освіта вчителів філологічних дисциплін південних областей України в 1940-ві рр. XX – на початку XXI ст.»** проаналізовано протиріччя між освітньою стратегією розвитку післядипломної освіти вчителів філологічних дисциплін південних областей України, яка передбачала формування визначених ідеологічних засад, та потребами, актуальними для вчителя, на практиці виявилось протиріччям між прагненням освітян формувати національну самосвідомість та загальнолюдські цінності під час викладання мови і літератури й утіленням антиукраїнської державної мовної політики в галузі освіти, яке тривалий час пропагувалося на курсах підвищення кваліфікації.

З урахуванням можливості екстраполяції досвіду минулих років у сучасну освітню галузь, підходів розвинених європейських країн до неперервного навчання вчителів, система післядипломної освіти вчителів філологічних дисциплін в Миколаївській, Одеській та Херсонській областях спрямована на забезпечення як загальнодержавних, так і регіональних інтересів. Важливим чинником розвитку цього напрямку освіти є врахування

особистих професійних запитів педагогів, задоволення потреб окремих закладів як замовників освітніх послуг, забезпечення випереджувального характеру підвищення кваліфікації педагогічних кадрів відповідно до вимог сучасної школи тощо.

Проведена робота не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми і засвідчує необхідність подальшого наукового розроблення питання щодо дослідження розвитку післядипломної освіти вчителів філологічних дисциплін, ураховуючи позитивні освітні практики регіону.

Загальні висновки в дисертаційній роботі викладені логічно й послідовно. Вони достатньою мірою сконденсовують й узагальнюють фактаж і різноманітні архівні матеріали, оприлюднені авторкою в дослідженні.

Мета наукового дослідження Чух Г.П, була досягнута, дисертаційна робота є завершеною науковою працею.

8. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Позитивно оцінюючи наукове і практичне значення здобутих дисертанткою результатів загалом, вважаємо за доцільне висловити окремі зауваження та окремі побажання, що мають переважно дискусійний характер і виражають наші міркування щодо проблемних аспектів дослідження:

1. У розділі 2 «Післядипломна освіта вчителів філологічних дисциплін південних областей України в 1940-ві рр. – на початку ХХІ ст.» дисертаційної роботи відстежено зміни в цій галузі освіти впродовж означеного історичного проміжку. Для цього, з-поміж інших джерел дослідження, використано архівні матеріали. Доцільно було б окремі з них, які мали визначальне значення для такої фіксації змін (наприклад, навчально-тематичні плани курсів підвищення кваліфікації), розмістити в додатках.

2. Попри детальний перелік нормативно-правових документів, що визначали засади організації й зміст післядипломної освіти вчителів філологічних дисциплін досліджуваного періоду, ґрунтовний їх аналіз, дисертація виграла б, якби такий матеріал було систематизовано в таблиці зі зазначенням основних нормативно-правових документів у кожен з окреслених у періодизації періодів.

3. У підрозділі 2.4 дисертації визначено можливості екстраполяції досвіду післядипломної освіти вчителів філологічних дисциплін південних областей України 1940-вих рр. ХХ – початку ХХІ ст. в сучасний освітній простір. На с. 184 авторка відзначає, що зміст діяльності цієї освітньої галузі на певному етапі визначався об'єднанням зусиль освітніх установ, міжнародних організацій, педагогічної громадськості. Однак доцільно додатково окреслити заходи, які сприятимуть створенню дієвого механізму

державно-громадського партнерства в галузі післядипломної освіти вчителів, для зростання зацікавленості вчителів філологічних дисциплін в удосконаленні професійності в оновленій системі післядипломної педагогічної освіти, підвищенню конкурентоздатності регіональних закладів на ринку освітніх послуг з підвищення кваліфікації.

4. На с. 163 авторка відзначає видання в закладах післядипломної педагогічної освіти м. Одеси та м. Херсона науково-методичних журналів «Наша школа», «Таврійський вісник освіти». На нашу думку, практичне значення отриманих результатів буде більш вагомим за умови висвітлення результатів дослідження в цих регіональних науково-методичних виданнях для моделювання процесу професійного вдосконалення сучасного учителя –філолога з урахуванням історичного досвіду функціонування галузі.

Однак висловлені зауваження та побажання суттєво не впливають на загальний позитивний висновок щодо проведеного дослідження та не знижують його наукової цінності.

9. Повнота викладу матеріалів у наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації

Аналіз публікацій за темою дисертації (11 статей у фахових виданнях; 1 стаття у науковому виданні з напрямку «Освітні, педагогічні науки» держави, яка входять до Організації економічного співробітництва та розвитку (Канада) (у співавторстві з науковим керівником); 1 методичні рекомендації, 8 публікацій у збірниках матеріалів конференцій (2 – у співавторстві), 1 стаття у співавторстві з науковим керівником в іноземному науково-методичному журналі (Казахстан) дає підстави зробити висновок про те, що в цих працях висвітлені результати дослідження та рекомендації щодо їх впровадження. Результати дисертаційного дослідження пройшли широку апробацію на різних рівнях.

Дисертація Чух Г. П. відповідає принципам академічної доброчесності. Жодних порушень не виявлено.

10. Висновок

Актуальність та новизна теми, самостійність і глибина дослідження, наукова обґрунтованість, теоретична і практична цінність одержаних результатів дають підстави стверджувати, що дисертація Чух Ганни Павлівни на тему «Розвиток післядипломної освіти вчителів філологічних дисциплін у південних областях України (1940-ві рр. XX – початок XXI ст.)» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагоме теоретичне й прикладне значення для розвитку педагогічної науки, заслуговує позитивної оцінки, відповідає вимогам пунктів 10, 11 і 12

«Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року за № 167, а її автор Чух Ганна Павлівна заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки / галузь знань 01 Освіта/Педагогіка.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри
освітніх та інформаційних технологій
Сумського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти

Оксана ПОДЛІНЯЄВА

